

**TOIMINTAOPPAAN LAATIMINEN OPETTAJILLE TYÖELÄMÄÄN
VALMENTAUTUMISJAKSOIHIN
VALMENTAVASSA KOULUTUKSESSA**

Hanna-Maria Syrjänen

Elina Väliharju

Ammatillisen opettajankoulutuksen
kehittämishanke
Lokakuu 2013
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Tampereen ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Syrjänen, Hanna-Maria; Väliharju, Elina

Toimintaoppaan laatiminen opettajille työelämään valmentautumisjaksoihin valmentavassa koulutuksessa.

Opettajankoulutuksen kehittämishanke 31 sivua
Lokakuu 2013

Tämän kehittämishankkeen tarkoitus, oli koota toimintaopas Kiipulan ammattiopiston Teräskadun toimipaikan opettajille valmentavan koulutuksen työelämään valmentautumisjaksoja varten. Raportin tarkoituksena on toimia viitekehyksenä oppaalle. Raporttiin ei sisällytetty toimintaopasta, koska salassapitovelvollisuuden vuoksi lomakkeita ei voitu raporttiin liittää. Oppaan sisältämää materiaalia on käsitelty raportin kohdassa 8, tuotoksen esittely.

Kehittämishankkeen viitekehyksenä toimi kirjallisuudesta saatu tieto. Oppaan sisältämä materiaali on kerätty Kiipulan ammattiopiston Intranetistä, toimipaikalta jo löytyvästä materiaalista sekä työ- ja päivätoiminnan osalta internetin kautta.

Teräskadun toimipaikan opiskelijat ovat vaikeavammaisia henkilöitä. Usein vasta toisena opiskeluvuotena opiskelijoiden tavoitteisiin liitetään työelämään valmentautumisjaksot. Opettajan tehtävänä on järjestellä ennen jakson alkamista käytännön asioita kuten, yhteydenpito työelämään valmentautumispaikkaan, tarvittavat sopimukset sekä erilaiset käytännön järjestelyt. Toimintaoppaasta löytyy kronologisessa järjestyksessä kaikki tarvittava materiaali, joita opettaja tarvitsee ennen jakson alkamista sekä jakson aikana. Oppaan tarkoituksena on nopeuttaa, selkeyttää ja helpottaa opettajan työtä.

Opas ei ole muuttumaton vaan sitä päivitetään tarvittaessa. Opettajien mielipiteitä oppaan toimivuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta on tarkoitus kartoittaa jonkin aikaa oppaan käyttöönottamisen jälkeen.

Asiasanat: kehitysvammaisuus, valmentava koulutus, työelämään valmentautuminen

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITE JA TARKOITUS	6
3	VAMMAISUUDEN MÄÄRITELMÄ	7
4	KEHITYSVAMMAISTEN KUNTOUTUS	9
5	VALMENTAVA JA KUNTOUTTAVA KOULUTUS	10
	5.1 Yleisesti koulutuksesta	10
	5.2 Valmentava opetus toisella asteella	11
	5.3 Kiipulan ammattiopisto Teräskadun toimipaikka	13
6	TYÖELÄMÄVALMIUDET	15
	6.1 Työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen	15
	6.2 Työelämään valmentautumisjaksot	17
7	TYÖ- JA PÄIVÄTOIMINTA	19
8	TUOTOKSEN ESITTELY	21
9	KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS	27
10	POHDINTAA	28
11	YHTEENVETO	30
	LÄHTEET	31

1 JOHDANTO

Ajatus kehittämishankkeeseemme aiheesta lähti työelämäntarpeesta. Kiipulan ammattiopiston Teräskadun toimipisteestä opiskelijat lähtevät työelämään valmentautumisjaksolle usein toisena opiskeluvuotena. Toteutuakseen jakso vaatii monenlaisia järjestelyitä. Tarvittavat lomakkeet ja muu materiaali on opettajan täytynyt kerätä monesta eri paikasta ja se on lisännyt työtä huomattavasti. Halusimme luoda oppaan, josta löytyy helposti kaikki materiaali valmentautumisjaksolle.

Raportissa on käsitelty yleisesti kehitysvammaisuuden määrittelyä ja sen moninaisuutta. Ei ole kovin yksiselitteistä, miten kehitysvammaisuutta tulisi määritellä. Vammaisuutta selitetään yleensä yksilöllisen ja sosiaalisen mallin näkökulmasta. Yksilöllisen mallin mukaan sitä voidaan tarkastella lääketieteellisenä kysymyksenä arvioimalla ihmisen kehoa. Sosiaalisen käsityksen mukaan vammaisuuden aiheuttama toiminnan haitta on sidoksissa ympäristöön, jossa ihminen elää, työskentelee ja viettää vapaa-aikaansa. Vammaisuuden tai vaikeavammaisuuden arvioinnissa ei voi nojautua ikään, lääkärin arvioon tai yhteiskunnalliseen asemaan, vaan enemmän toimintakyvystä kertovat vammaisuuden aiheuttamat rajoitukset, joiden arvioimisessa henkilön itsensä antamalla kuvuksella ja mielipiteellä on tärkeä asema. (Ahponen 2008, 27–29.)

Koulutus muovaa merkittävästi vammaisen tai erityistä tukea tarvitsevan yksilön myöhempää elämää. Tasa-arvon nimissä kaikille on luotava edellytys saavuttaa mahdollisimman pitkälle sama koulutuksellinen pätevyys. Tasa-arvo on kuitenkin myös sitä, että on mahdollisuus omien kykyjen ja edellytysten mukaiseen koulutukseen. Koulutuksellinen tasa-arvo edellyttää, että jokaisella suomalaisella on erilaisista oppimisedellytyksistä riippumatta yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua toisen asteen ammatilliseen koulutukseen. (Ladonlahti & Pirttimaa 2006, 73–79.)

Yhteiskunnassa kehitysvammaisuuteen suhtautumien on muuttunut suvaitsevammaksi ja kehitysvammaisille on mahdollisuuksien mukaan pyritty järjestämään heidän toimintakykyään vastaavaa työtä. Teräskadun toimipaikan vai-

keimmin vammaisten opiskelijoiden työelämään tutustuminen tapahtuu lähes pääasiallisesti työ- ja päivätoimintapaikoissa. Olemmekin kartoittaneet Pirkanmaan alueen työ- ja päivätoimintapaikat, joihin opiskelijat sijoittuvat jaksojen aikana.

Hankkeemme on toteutettu toiminnallisena hankkeena, jonka viitekehyksenä toimivat kirjallisuuden pohjalta poimitut kehitysvammaisuuden eri määritelmät, laki valmentavasta koulutuksesta, opetussuunnitelma (vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa 2010) sekä tietoa kehitysvammaisten työ- ja päivätoiminnasta. Aiheesta suoranaisesti ei löydy kovinkaan paljon kirjoitettua materiaalia. Hankkeeseemme liittyy raportin lisäksi tuotos, joka on toimintaopas opettajille valmentavan koulutuksen työelämään valmentautumisjaksoja varten Kiipulan ammattiopistossa.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITE JA TARKOITUS

Kehittämishankkeen tavoitteena on saada aikaan toimiva opas, jonka avulla opettaja pystyy tekemään kaikki tarvittavat valmistelut opiskelijan työelämään valmentautumisjaksoa varten. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että opas on opettajalle apuväline, josta löytyy kaikki tarvittava materiaali ja ohjeistus jaksoa ajatellen.

Kehittämishankkeen tarkoitus on luoda Kiipulan ammattiopiston Teräskadun toimipaikkaan toimintaopas siitä, mitä kaikkia asioita tulee huomioida ennen opiskelijan jaksolle lähtemistä sekä jakson aikana. Opas toimii opettajalle toimintaohjeena työelämään valmentautumisjaksoa varten. Kehittämishankkeen tehtävänä on luoda toimintaopas eli tuotos sekä raportti, joka tukee oppaan käyttöä. Tämän oppaan avulla opettajien ja myös muiden työntekijöiden, uudet työntekijät mukaan lukien, on helppo toimia.

3 VAMMAISUUDEN MÄÄRITELMÄ

Kehitysvamma tarkoittaa vaikeutta ymmärtää ja oppia uusia asioita. Ihmisillä on erilaisia vahvuuksia sekä kykyjä ja jokaisen tulee saada tukea, jotta voi löytää omat mahdollisuutensa (Kehitysvamma-alan verkkopalvelu). Tämän määritelmän inhimillisyys löytyy siitä, että jokaisella ihmisellä omat rajoituksensa, mutta myös voimavaransa ja vahvuutensa. Lievästi kehitysvammaiset ihmiset pärjäävät elämässä pienen tuen avulla, käyvät töissä ja elävät muutenkin sosiaalista elämää. Vamman vaikeusasteen muuttuessa ihmisen tuen tarve kasvaa ja hänen toimintakykynsä tulee enemmän rajoituksia.

Kehitysvammaisuuden määrittely on muuttunut viimeisten vuosikymmenten aikana. Ennen määrittely tapahtui lähinnä ihmisen fyysisten vajavaisuuksien tai älykkyyden perusteella. Määrittelyn keskiössä oli lääketieteellinen näkökulma, eikä ihmisen sosiaaliseen sekä toiminnalliseen puoleen kiinnitetty niinkään huomiota. Tämä asia on nyt muuttunut ja kehitysvammaisuuden määrittelyssä on käytössä erilaisia näkökulmia. Mukaan on tullut myös toimintakyvyn näkökulma, jossa tarkastellaan ihmisen valmiuksia selviytyä erilaisissa ympäristöissä. Viime vuosina on voimistunut erityisesti sosiaalinen näkökulma. Siinä muistutetaan, että vamman sijaan ihmisten mahdollisuuksia rajoittavat usein erityisesti riippuvuus muista ihmisistä, ennakkoluulot ja syrjintä (Kehitysvamma-alan verkkopalvelu). Yhteiskunnallisesti kehitysvammaisuuteen on pureuduttu tavalla, jossa normit määrittelevät kehitysvammaisuuden asteen. Voidaan miettiä, mikä on normaalia ja mikä poikkeavaa? Tämän pohjalta on koettu vaikeana määritellä vammaisuutta. Eri ihmiset käsittelevät eri tavoin normaaliutta ja poikkeavuutta. Toisen mielestä normaali voi olla poikkeavaa ja poikkeava normaalia. Toisaalta vammaisuuteen liittyy fyysisiä ja psyykkisiä seikkoja, jotka vaikuttavat henkilön jokapäiväiseen elämään ja joita ei voi selittää pelkästään sosiaalisella mallilla.

Aiemmin kehitysvammaisuutta määriteltiin älyllisen suoriutumisen mukaan. Jaoittelu tapahtuu älykkyydosamäärän mukaan tehdyin perustein, jolloin henkilö voidaan määritellä lievästi kehitysvammaiseksi, keskivaikeasti kehitysvammaiseksi, vaikeasti kehitysvammaiseksi tai syvästi kehitysvammaiseksi. (Matti Huttunen. Psykiatrian erikoislääkäri. Lääkärikirja Duodecim 30.11.11). Älylliseen

kehitysvammaisuuteen liittyy myös fyysisiä rajoituksia, jotka vaikuttavat vammaisuuden määrittelyyn.

Kehitysvammaisuutta voidaan tarkastella toimintakyvyn ja sosiaalisen mallin näkökulmasta, mutta mukana kulkee myös medikalistinen näkökulma. Näitä kolmea eri näkökulmaa ei voi erottaa toisistaan määritellessä kehitysvammaisuutta. Yksilön adaptiivisilla taidoilla on suuri merkitys kehitysvamman vaikeusasteen määrittelyssä. Vaikeavammaisten henkilöiden kuntoutuksen ja koulutuksen tavoitteena onkin yksilön adaptiivisten taitojen kehittäminen.

Vammaispalvelulain (3.4.1987/380) muutoksilla edistetään suunnitelmallisesti vaikeavammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta sekä muita perus- ja ihmisoikeuksia. Tavoitteena on myös lisätä vaikeavammaisten henkilöiden itsenäisyyttä ja itsemääräämisoikeutta sekä mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnan eri toimintoihin.

4 KEHITYSVAMMAISTEN KUNTOUTUS

Kuntoutuksen on pitkään nähty kattavan ihmisen koko elämänkaaren varhaislapsuudesta aikuisuuteen ja vanhuuteen. Myös oppiminen on nähty jatkuvan ihmisen koko elämänkaaren ajan, vaikka viralliset kasvatus- ja opetustehtävää toteuttavat organisaatiot leimallisimmin liittyvät lapsuusikään. Käytänteiden tasolle viety kuntoutus on perinteisesti jaettu (WHO 1969) lääkinnälliseen, kasvatukselliseen ja ammatilliseen kuntoutukseen. Kuntoutus on nähty näiden osalueiden koordinoituna kokonaisuutena, jolla on pyritty kohentamaan yksilön toimintakyky parhaalle mahdolliselle tasolle. Vaikka kuntoutus on käytänteiltään ja toimintamalleiltaan ollut hyvin yksilökeskeistä, kuntoutuksen tavoitteena ei ole ollut vain vammaisten ja vajaakuntoisten henkilöiden valmentaminen sopeutumaan ympäristöön, vaan integraation edistämiseksi on pyritty vaikuttamaan myös heidän lähiympäristöönsä ja yhteiskuntaan. Kuntoutukseen elämänhallinnan tukijana kuuluukin yksilön voimavaroja, toimintakykyisyyttä ja hallinnan tunteita lisääviä sekä toimintamahdollisuuksia parantavia toimenpiteitä. Näin tulkittuna myös vammaisen henkilön kohdalla kuntoutus saa uusia tavoitteita ja sisältöjä. Kuntoutuksen tavoite voikin olla parempi itsenäisesti arjesta selviäminen ja arkielämän haasteisiin vastaaminen. (Ladonlahti & Pirttimaa 2006, 23–25.)

Kuntoutuksen tavoitteissa puhutaan yksilön toimintakyvyn lisäämisestä sekä integroitumisesta yhteiskuntaan. Turunen (2003, 21) on kirjassaan maininnut, että nykyisin kuntoutuksen tavoitteena on entistä useammin yksilön kokonaisvaltaisen elämänhallinnan tukeminen. Tähän kuuluu yksilön voimavaroja, toimintakykyisyyttä, hallinnantunnetta sekä toimintamahdollisuuksia parantavia toimenpiteitä. Se, miten kehitysvammaisuutta määritellään toimintakyvyn ja sosiaalisen mallin mukaan, näkyy myös nykyisissä kuntoutuksen tavoitteissa. Yksilön elämänhallintataidot ja arjesta selviytyminen ovat etusijalla. Laajemmassa merkityksessä kuntoutus kohdistuu yksilön lisäksi myös lähipiiriin sekä lähiympäristöön. Kehitysvammaisen kuntoutuksessa, perheen ja lähipiirin mukana oleminen on äärimmäisen tärkeää. Opittujen taitojen ylläpitäminen vaatii jatkuvaa ja johdonmukaista toimintaa.

5 VALMENTAVA JA KUNTOUTTAVA KOULUTUS

5.1 Yleisesti koulutuksesta

Koulutus muodostaa tärkeän sosiaalisen instituution, jonka läpi tänä päivänä kaikki ikäluokat kulkevat matkalla aikuisuuteen. Koulutus muovaa merkittävästi myös vammaisen tai erityistä tukea tarvitsevan yksilön myöhempää elämää. Tasa-arvon nimissä kaikille on luotava mahdollisuus saavuutta mahdollisimman pitkälle sama koulutuksellinen pätevyys. Tasa-arvo on kuitenkin myös sitä, että on mahdollisuus kykyjen ja edellytysten mukaiseen koulutukseen. (Ladonlahti & Pirttimaa 2006,71–73.)

Oppivelvollisuus koskee kaikkia ja tämän jälkeinen koulutuspolku räätälöidään jokaiselle erityistä tukea tarvitsevalle tai vammaiselle oppijalle. Nykyisen suuntauksen mukaan erityiskouluja ollaan purkamassa ja vallalla on ajatus integraatiosta ja inklusiosta. Tämän ajatuksen mukaan kaikilla yksilöillä pitäisi olla mahdollisuus käydä koulua omassa lähiympäristössään eikä häntä pitäisi irrottaa normaalista kasvuympäristöstään. Vaikeasti vammaisten opetus tapahtuu kuitenkin edelleenkin vain keskitetyissä kouluissa, koska resurssit näiden oppijoiden opettamiseen tavallisissa kouluissa ei riitä. Mahdollisimman hyvän oppimistuloksen aikaansaamiseksi henkilöresurssit oppilaitoksissa tulisi olla kohdallaan. Liian vähäinen henkilöstömäärä, etenkin avustajien määrä, heikentää opiskelijoiden mahdollisuutta mahdollisimman hyvän oppimistuloksen saavuttamiseksi.

Koulutuksellinen tasa-arvo edellyttää, että jokaisella suomalaisella on erilaisista oppimisedellytyksistä riippumatta yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua toisen asteen koulutukseen. Erityisopetuksen järjestämisen tavoitteena on antaa kaikille mahdollisuus itsensä kehittämiseen, kasvuun ja oppimiseen omista edellytyksistä ja elämäntilanteista lähtien. Lievemmin kehitysvammaisten kohdalla koulutuksellisen tasa-arvon tavoite on jo saavutettu melko hyvin. Vaikeammin vammaisten henkilöiden peruskoulun jälkeisen koulutuksen järjestämisessä sen sijaan ollaan Suomessa vasta pääsemässä alkuun. (Ladonlahti &

Pirttimaa 2006, 75.) Erityisopetuksen tavoitteena on tukea yhteiskuntaan integroitumista. Tavoitteen saavuttamiseksi tehdään jokaisen yksilön osalta paljon työtä. Liian vähälle huomiolle jää yleensä se, että vammaiset henkilöt ovat vielä paljolti oman elämänsä objekteja eli joku muu tekee päätökset heidän puolestaan (Ladonlahti & Pirttimaa 2006, 103).

Ammatillisissa erityisoppilaitoksissa järjestetään ammatillista peruskoulutusta, jatko-, täydennys- ja uudelleen koulutusta sekä valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta. Kaikki erityisoppilaitokset ovat valtakunnallisia oppilaitoksia, joten oppilaitoksissa on opiskelijoita koko Suomesta. Oppilaitokset tarjoavat erityisolosuhteita ja – palveluja ammatillisen opiskelun onnistumisen takaamiseksi. Opetuksen tavoitteena onkin yhdessä kuntoutuspalvelujen kanssa edistää opiskelijan kokonaiskuntoutusta (Mänty 2000, 96). Ammatillisen koulutuksen ja opetuksen tavoitteet on määritelty lainsäädännössä ja valtakunnallisissa opetussuunnitelmissa. Oppilaitoskohtaiset tavoitteet näkyvät puolestaan oppilaitoskohtaisissa opetussuunnitelmissa sekä oppilaitosten toiminta-ajatuksissa sekä toimintasuunnitelmissa. Ammatillisen erityisopetuksen tavoitteet ovat pääsääntöisesti samat kuin ammatillisen koulutuksen yleensä. (Mänty 2000, 99.)

Ammatillisen koulutuksen päätavoitteena on ammattitaidon kehittäminen ja työllistymisen edistäminen. Toinen tärkeä tavoite liittyy itsenäistymiseen ja oman elämän hallinnan taitojen kehittymiseen. Näihin valmentava ja kuntouttava koulutus antaa hyvät valmiudet.

5.2 Valmentava opetus toisella asteella

Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998 3 §

Ammatillinen peruskoulutus on ammatilliseen tutkintoon johtavaa koulutusta.

Ammatillisen peruskoulutuksen yhteydessä opiskelijoille voidaan järjestää opetukseen läheisesti liittyvää muuta toimintaa. Ammatilliseen koulutukseen hakeutumisen edistämiseksi ja opiskeluvalmiuksien vahvistamiseksi voidaan järjestää ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavaa ja valmistavaa koulutusta. Vammaisille opiskelijoille voidaan järjestää valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja oh-

jausta. Tässä momentissa tarkoitettun valmistavan ja valmentavan koulutuksen laajuudesta, tavoitteista ja arvioinnista säädetään valtioneuvoston asetuksella. (20.11.2009/892)

Vuoden 2000 keväällä hyväksyttiin ensimmäisten vammaisten opiskelijoiden valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen valtakunnalliset opetussuunnitelmien perusteet. Vuonna 2010 opetussuunnitelman perusteita on muokattu ja tuotettu päivitetty versio opetussuunnitelmasta, johon valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus nojautuvat. Valmentavan koulutuksen laajuus on 20-120 opintoviikkoa. Tavoitteena on joko ammatillisiin opintoihin tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentautuminen. (Ladonlahti & Pirttimaa 2006, 79.)

Ammatillisen peruskoulutuksen yhteydessä vammaisille opiskelijoille voidaan järjestää valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta. Koulutuksen tehtävänä on antaa vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästymisen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi erityistukea tarvitseville opiskelijoille valmiuksia ammatilliseen koulutukseen, työhön sijoittumiseen ja oman elämän hallintaan. Vammaisten opiskelijoiden valmentavan koulutuksen tavoitteena on tukea nuoren itsetunnon kehitystä, antaa eväitä itsenäiseen elämään sekä tekemään omaan elämään liittyviä itsenäisiä päätöksiä. (Hyytiäinen, Kokko, Mäki, Pietiläinen & Virtanen 2003, 166.)

Vammaisten opiskelijoiden valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen järjestämisessä on kaksi vaihtoehtoa (Opetussuunnitelman perusteet 2010).

Ammatillisen peruskoulutuksen valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta (Valmentava 1):

Tavoitteena on antaa opiskelijalle sellaisia valmiuksia, että hän kykenee koulutuksen jälkeen osallistumaan edellytystensä mukaan ammatilliseen peruskoulutukseen tai hankkimaan ammatillisen uudelleen koulutuksen. Koulutuksen laajuus on 20-40 opintoviikkoa, erityisten syiden perusteella 80 opintoviikkoa.

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa ja kuntouttavaa ohjausta ja opetusta (Valmentava 2):

Jos opiskelijan ei vammaisuuden tai sairauden vuoksi ole mahdollista siirtyä ammatilliseen perustutkintoon johtavaan koulutukseen.

Koulutuksen tavoitteena on, että opiskelija kykenee mahdollisimman itsenäiseen ja rikkaaseen elämään sekä mahdollisuuksien mukaan myös osallistumaan työelämään itsenäisesti tai tuetussa työyhteisössä. Koulutuksen laajuus on 40-120 opintoviikkoa.

Valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen yksityiskohtaiset tavoitteet määräytyvät joustavasti opiskelijan yksilöllisten voimavarojen ja hänen elämäntilanteensa mukaisesti. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy selviytymään toiminnallisessa ja sosiaalisessa ympäristössään mahdollisimman itsenäisesti ja löytämään aktiivisia toimintatapoja opiskelussaan ja muussa elämässään.

5.3 Kiipulan ammattiopisto Teräskadun toimipaikka

Kiipulan ammattiopisto on valtakunnallinen ammatillinen oppilaitos, jonka päätoimipaikka on Janakkalassa. Ammattiopistolla on toimintaa eteläisessä Suomessa. Oppilaitoksen ammatillinen erityisopetus on tarkoitettu erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille. Teräskadun toimipaikka Tampereella on yksi Kiipulan ammattiopiston erityisopetuksen kaupunkitoimipaikoista. Toimipaikassa tarjotaan työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta. Toimipaikan valmentava II koulutus on painottunut vaikeimmin kehitysvammaisten opetukseen.

Opiskelun tavoitteena on, että opiskelija kehittää omatoimisuuttaan ja toimintakykyään erilaisissa ympäristöissä. Hän saa valmiuksia elinikäiseen oppimiseen, omaksuu itselleen sopivia keinoja selviytyä arjessa sekä osaa toimia yhteiskunnan aktiivisena jäsenenä. Opetuksen tavoitteena on myös kehittää opiskelijan työ- ja toimintakykyä siten, että hän voi osallistua työelämään omien edellytystensä mukaisesti. Opintojen laajuus on vähintään 40 ja enintään 120 opintoviikkoa. Keskeisenä tavoitteena valmentava II opetuksessa ja ohjauksessa on

opiskelijan itsenäistyminen eri osa-alueilla sekä valmentautuminen työhön. (Opetussuunnitelman perusteet 2010, 10–11.)

Kiipulan ammattiopiston Teräskadun toimipaikan opiskelijat ovat erityistä tukea tarvitsevia nuoria aikuisia. Opetus on aina tavoitteellista. Vaikeimmin vammaisten opetuksessa tarvitaan riittävä henkilöstömäärä takamaan se, että opiskelijat saavuttavat opetuksessa yksilöllisiä tavoitteitaan. Teräskadun toimipaikassa lukuvuonna 2013-2014 työskentelee moniammattillinen tiimi, johon kuuluu yksi opettaja, yksi kouluttaja ja seitsemän avustajaa erilaisilla koulutustaustoilla. Opiskelijoita toimipaikassa on kaksitoista eli kaksi kuuden hengen ryhmää. Opetussuunnitelman perusteissa (2010, 6) todetaankin että tällaisen koulutuksen toteuttaminen edellyttää erityspedagogisia lähestymistapoja, monipuolisia ja joustavia opetusmenetelmiä, toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Toimipaikassa toteutuu moniammatillinen osaaminen ja sen hyödyntäminen.

6 TYÖELÄMÄVALMIUDET

6.1 Työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen

Yksi opintokokonaisuus valmentavassa koulutuksessa on työelämävalmiudet. Työelämävalmiuksien ja työelämään valmentautumisen tarkemmat sisällöt määräytyvät opiskelijan osaamisen ja tarpeiden mukaisesti (Opetussuunnitelman perusteet 2010, 8).

Siirtyminen työelämään on jokaiselle meistä merkittävä tapahtuma ja elämänmuutos. Työelämä suuntaa elämää monella eri tavalla ja heijastuu arkipäiväiseen elämänmenoon; päivittäiseen aikatauluun, sosiaalisiin suhteisiin ja elinympäristöön. (Mänty 2000, 25.)

Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen tavoitteena on lisätä ja edistää opiskelijan valmentautumista työelämään (Opetussuunnitelman perusteet 2010, 7). Usein vasta toisena opiskeluvuotena Kiipulan ammattiopiston Teräskadun toimipaikassa opiskelijoiden tavoitteisiin lisätään työelämään valmentautuminen eli harjoittelujaksot erilaisissa työ- ja päivätoimintapaikoissa sekä muissa mahdollisissa toimintaympäristöissä. Opinnoissa keskitytään yksilöllisesti hankkimaan työelämässä vaadittavia taitoja, monen eri kanavan kautta. Opinnoissa harjoitutetaan peruselämäntaitoja, joita tarvitaan työssä, arkielämässä ja vapaa-ajalla (Opetussuunnitelman perusteet 2010, 8).

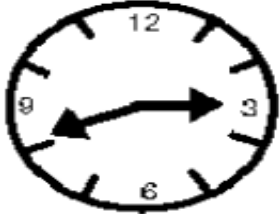
Ammatillisen erityisopetuksen yhtenä päätavoitteena on auttaa monipuolisesti nuoren aikuistumista ja yhteiskuntaan integroitumista. Työssä käyminen tukee yksilön toimintakykyä ja sitä kautta selviytymistä myös muussa elämässä. (Mänty 2000, 104.)

Kiipulan ammattiopiston valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen toteutussuunnitelmassa (2010, 43) työelämään valmentautuminen sekä työelämävalmiudet kuuluvat työelämävalmiudet kokonaisuuteen. Se kattaa opiskelijan yhden vuoden opiskeluista 15 opintoviikkoa. Opiskelijoiden tavoitteena on muun

muassa tutustua opiskeluiden aikana erilaisiin työtehtäviin ja hankkia työelämävalmiuksia eri työ- ja toimintaympäristöissä (KUVA 1).

Kiipulan ammattiopisto

Toteutussuunnitelma
Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus
3.6.2010

4.3. Työelämävalmiudet, 15 ov	
Työelämävalmiudet ja työelämään valmentautuminen	
<p>Tavoitteet</p> <p>Opiskelija tutustuu erilaisiin työtehtäviin ja hankkii työelämävalmiuksia eri työ- ja toimintaympäristöissä. Opiskelija osaa toimia erilaisissa työyhteisöissä ja hyödyntää tukitoimia työllistymisessään omien edellytystensä mukaisesti.</p>	
<p>Käytännön toteutus</p> <p>Opiskelija</p> <ul style="list-style-type: none"> tutustuu erilaisiin työtehtäviin ja löytää oman tapansa tehdä työtä työhön valmentautumisen avulla tutustuu eri koulusaloihin oppilaitoksen sisäisten kokeilujen, koulutuskokeilujen ja tutustumiskäyntien ja – vierailujen avulla tietää työelämän perusasioita, esim. työskenteleminen häiriintymättä ja häiritsemättä muita, ohjauksen vastaanottaminen, keskittyminen työtehtäviin, työtehtävien loppuunsaattaminen, työaikojen noudattaminen, asianmukainen työ- ja suojavaatetus ja hyvät tavat ymmärtää työturvallisuuden merkityksen ja osaa noudattaa työturvallisuusmääräyksiä ymmärtää työn merkityksen elämässä osaa arvioida työtään ja työnlaatua tunnistaa vahvuutensa ja tuen tarpeensa työntekijänä löytää tukiverkostonsa avulla itselleen sopivimmat työtehtävät ja tarvittavat työllistymisen tukitoimet ja -palvelut 	

KUVA 1. Työelämävalmiudet (Kiipulan ammattiopisto toteutussuunnitelma)

Näitä työelämävalmiuksia, jotka valmentavat opiskelijoita työelämään valmentautumisjaksoille, harjoitetaan jokaisena opiskelupäivänä. Työmenetelmät ovat toiminnallisia, osallistuvaa sekä monikanavaista. Taitoja harjoitetaan sekä pienryhmässä, että yksilöllisesti. Jokaisen opiskelijan tavoitteet liittyen työelämävalmiuksiin ja työelämään valmentautumiseen kirjataan hänen yksilölliseen Hojksiin (henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma). Ja kuten kaikessa valmentavassa koulutuksessa, opiskelija toimii opinnoissaan omien edellytystensä mukaisesti.

6.2 Työelämään valmentautumisjaksot

Valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen työelämävalmiuden opintokokonaisuuteen kuuluu osana, että jokainen opiskelija käy työelämään valmentautumisjaksoilla. Tiivistä yhteistyötä tehdään opiskelijan, huoltajien ja kotikunnan eri edustajien kanssa, jotta sopiva mahdollinen työelämään valmentautumisjaksopaikka löytyisi. Työelämään valmentautumisjaksot toteutetaan useimmiten oman kotikunnan työ- tai päivätoimintakeskuksissa. Opintojen tavoitteena onkin löytää jokaiselle oma mieluinen toimintapaikka opiskeluiden päätyttyä.

Työelämään valmentautumisjaksoilla opiskelija harjoittelee aidossa ympäristössä työelämävalmiuksia. Työelämään valmentautuminen on aidossa työympäristössä tapahtuvaa tavoitteellista, ohjattua ja arvioitua opiskelua (Kiipulan ammatitopisto 2010). Jaksojen määrä lukuvuodessa on yksilöllinen, mutta usein miten viikko syyslukukaudella ja viikko kevätlukukaudella. Opiskelijan työelämään valmentautumisjaksoille lähtee mukaan myös toimipaikkamme avustaja. Avustajan tehtävänä on avustaa, ohjata ja tukea opiskelijan toimimista uudenvuoden oppimisympäristössä.

Työelämään valmentautumisjaksolla tulisi olla aina oma ohjaaja siitä toimipaikasta, joka ottaa opiskelijan vastaan. Ohjaajan tehtävänä on tutustuttaa opiskelija työ- tai päivätoimintapaikan arjen sisältöihin. Hänen kanssaan sovitaan myös jakson ohjelmasta, tavoitteista ja arvioinnista.

Työelämään valmentautumisjaksoille on aina selkeät yksilölliset tavoitteet. Näiden tavoitteiden saavuttamista arvioidaan jakson päättyessä, yhdessä työ- tai päivätoiminnan ohjaajan, opiskelijan sekä avustajan kanssa. Kiipulan ammattiopisto käyttää yhtenäistä lomaketta työelämään valmentautumisjaksojen arvioinnissa, opiskelijan työelämään valmentautumisen arviointi Opetussuunnitelman perusteissa (2010, 30) sanotaankin, että oppimisen arvioinnissa tulisi käyttää opiskelijaa motivoivia ja aktivoivia menetelmiä. Niiden avulla pystytään tukemaan ja motivoimaan opiskelijaa omien tavoitteiden saavuttamiseen. Opiskelija arvioi jaksoa ja omaa toimimistaan itsearviointin avulla. Opiskelija saa avustajalta tukea ja ohjausta näissä tilanteissa.

7 TYÖ- JA PÄIVÄTOIMINTA

Työ- ja päivätoimintakeskukset ovat kunnan, erityishuollon kuntayhtymien ja yksityisten palvelujen tuottajien palveluita kehitysvammaisille henkilöille. Niiden tarkoitus ja toiminta on antaa kuntouttavaa ja elämään sisältöä tuovaa palvelua. (Kaski, Manninen, Mölsä & Pihko 2002, 358.)

Työ- ja päivätoimintakeskuksissa järjestetään päivätoimintaa eniten tukea tarvitseville. Päivätoiminnan järjestäminen on hyvin moninaista. Erilaiset toiminnalliset tuokiot, jotka liittyvät esim. musiikkiin, käsitöihin, puutöihin, vuorovaikutukseen, liikuntaan tai luovaan toimintaan ovat päivätoiminnan arkea. (Kehitysvammaisten tukiliitto ry.) Näiden toimintojen avulla voidaan kehittää mm. kehitysvammaisten henkilöiden sosiaalisia taitoja ja työvalmiuksia. Ja mikä tärkeintä, sieltä löytyy kaveripiiri, joka mahdollistaa vertaistuen elämän eri vaiheissa.

Työtoiminnassa voi olla eri muotoja. Sitä toteutetaan joko työkeskuksissa tai tavallisilla työpaikoilla järjestettävänä avotyötoimintana. Työkeskuksissa työtoiminta on useimmiten alihankintatyötä kokoonpano- ja pakkaustyötä. Avotyö on työhön sijoittamista ja sen tarkoitus on johtaa mahdolliseen tuettuun työllistämiseen. Avotyötoiminnassa olevat työskentelevät tavallisilla työpaikoilla, mutta eivät ole työsuhteessa. Kehitysvammainen työ- ja päivätoiminnan asiakas ei saa palkkaa työstään vaan työkyvyttömyyseläkettä. Joissain tapauksissa esimerkiksi asiakkaan osallistuessa avotyöhön voidaan eläkkeen lisäksi maksaa työosuusrahaa. (Kehitysvammaisten tukiliitto ry.)

Päivätoiminnan merkitys on ennen kaikkea osallistumisessa, yhteisessä tekemisessä ja sen kautta toteutuvassa vuorovaikutuksessa, oppimisessa ja kasvussa. Päivätoiminta luo säännöllisyydellään rytmiä ja sisältöä kehitysvammaisen henkilön elämään. (Lehtinen & Pirttimaa 1995, 67.)

Kiipulan ammattiopiston Teräskadun opiskelijat sijoittuvat opiskeluiden jälkeen usein miten omien kuntiensä työ- tai päivätoimintaan. Yksi koulutuksen tavoitteista onkin löytää jokaiselle opiskelijalle se mieluinen toimintapaikka, johon opiskelija voisi opintojensa jälkeen siirtyä. Tätä siirtymistä ja valmentautumista

työelämään harjoitellaan opintojen aikana. Työelämään valmentautumisjaksot ovat osa tätä kokonaisuutta, jolla opiskelijalle yhteistyössä hänen lähihenkilöiden sekä kotipaikan eri yhteistyötahojen kanssa pyritään löytämään mieluinen jatkosijoittumispaikka.

8 TUOTOKSEN ESITTELY

Toimintaopasta ei kehittämishankkeeseemme laitettu nähtäville, koska suuressa osassa oppaan materiaaleista on salassa pidettävää tietoa. Tässä kohdassa on selvennetty toimintaoppaan sisältämä materiaali.

Oppaan materiaali on järjestetty aikamääräisesti, jolloin opettajan on helppo muistaa, missä järjestyksessä jaksoa varten valmisteltavat asiat tulisi suorittaa. Seuraavassa on jokaisesta osiosta pieni esittely,

Ohje opiskelijan lähtiessä työelämään valmentautumisjaksolle

Tässä ohjeistetaan, mitä tulisi huomioida, kun opiskelija on lähdössä työelämään valmentautumisjaksolle. Ohjeessa on kerrottu mitä sopimuksia Kiipulan ammattiopiston Teräskadun toimipaikan opettajan tulisi tehdä ennen jakson alkamista sekä mitä materiaalia opettajan tulisi valmistaa avustajan ja opiskelijan mukaan jaksolle. Ohjeessa on kerrottu myös keneen pitää ottaa yhteyttä missäkin asiassa ja se, kenen allekirjoituksia tarvitaan eri sopimuksiin.

Opas työelämään valmentautumisasioiden kirjaamiseen Wilma-järjestelmässä

Kiipulan ammattiopiston ohje valmentavan koulutuksen opiskelijoiden työelämään valmentautumiseen liittyvien asioiden kirjaamisesta Wilma-järjestelmässä. Tässä oppaassa ohjeistetaan, miten esimerkiksi luodaan työpaikkaohjaaja rekisteri tai miten täytetään opiskelijan työelämään valmentautumisen suunnitelma.

Yhteistyösopimus

Yhteistyösopimus tehdään vain kerran samaan paikkaan. Tämä sopimus tehdään jo hyvissä ajoin ennen opiskelijan lähtemistä työelämään valmentautumisjaksolle. Tässä sopimuksessa on kaksi sopijapuolta. Ne ovat organisaatio/työpaikka, johon opiskelija on menossa sekä oppilaitos, jossa opiskelija opiskelee, tässä tapauksessa Kiipulan ammattiopisto. Sopimus on valmis pohja, joka täytetään opettajan tiedoilla työelämään valmentautumisapaikasta. Kiipulan

ammattiopiston opintotoimisto luo yhteistyösopimuksen pohjan oppilaitokseemme Wilma-järjestelmään. Opettaja tulostaa valmiin sopimuksen ja toimittaa sen allekirjoitettavaksi tarvittaville tahoille.

Seuraavat tiedot löytyvät tästä sopimuksesta:

- Yhteistyö
- työssäoppimisen ja/tai ammattiosaamisen näytön tavoitteet ja sisältö
- Opiskelijan asema ja velvollisuudet
- Oppilaitoksen tehtävät ja vastuut
- Työpaikan tehtävät ja vastuut
- Työturvallisuus
- Vahingot ja vakuutukset
- Työjärjestelyt ja työaika
- Poissaolot
- Arviointi
- Muut sovitut asiat
- Allekirjoitukset

Työelämään valmentautumisen suunnitelma

Opiskelijalle tehdään jaksoa varten opiskelijan työelämään valmentautumisen suunnitelma eli jakson sopimus. Sopimus tehdään Wilma-järjestelmässä ja tulostetaan allekirjoituksia varten. Tämän sopimuksen opiskelija ja/tai avustaja vie mukanaan ensimmäiseen työelämään valmentautumisjaksopäivään. Sopimus käydään läpi työpaikalla nimetyn ohjaajan kanssa ja sen allekirjoittaa opiskelija, opettaja sekä työpaikan nimetty ohjaaja. Jokainen saa oman kappaleen itselleen.

Sopimus sisältää tiedot seuraavista asioista:

- Opiskelija
- Työnantaja
- Ohjaava opettaja
- Työjärjestelyt
- Työturvallisuus

- Opintokokonaisuus (sen tavoitteet)
- Henkilökohtaiset tavoitteet
- Ohjaus
- Arviointi
- Lisäksi sovitut asiat
- Allekirjoitukset

Sopimus ruokailusta

Tämä on valmis sopimus pohja, jossa määritellään opiskelijan lounasruokailuun liittyvät järjestelyt. Sopimuksen allekirjoittaa sekä opettaja että lounaspaikan edustaja. Lasku toimitetaan Kiipulan ammattiopiston laskutukseen.

Opiskelijan työelämäänsä valmentautumisen arviointi

Opiskelijan työelämäänsä valmentautumisen arviointikaavake löytyy Wilma-järjestelmässä. Kiipulan ammattiopiston Teräskadun toimipaikassa käytetään kaikilla ammattiopiston omaa arviointikaavaketta, mutta osa opiskelijoista käyttää lisänä myös VAVA II –opetusmateriaali ja arviointimenetelmistä löytyvää kaavaketta (Vaikeavammaisten yhteiskunnallisen tasa-arvon ja osallisuuden kehittäminen hankkeesta). Arvioinnin avulla opiskelija saa tietoa siitä, miten tavoitteet on saavutettu ja miten jakso on sujunut. Opiskelija tekee omien edellytystensä mukaisesti itsearviointia jaksosta. Työpaikan ohjaaja antaa palautetta, jota sitten yhdessä opiskelijan, avustajan ja työpaikan ohjaajan kanssa käydään yhdessä lävitse.

Tiedote vakuutuksista työssäoppimispaikalla

Tässä tiedotteessa kerrotaan opiskelijoiden vakuutuksista työharjoittelun ajalta. Opiskelijaa koskee lakisääteinen tapaturmavakuutus sekä työharjoittelijavakuutus. Tiedotteessa annetaan ohjeita siltä varalta, jos opiskelijalle sattuisi vahinko työelämäänsä valmentautumisjakso aikana. Tiedotteessa kerrotaan myös keneen pitää olla yhteydessä vahingon sattuessa.

Matkustusohje

Oppaassa yhtenä osiona on Kiipulan ammattiopiston matkustusohje. Tässä ohjeessa kerrataan ohjeita eräiltä osin ja todetaan eräitä muita mm. työaikaan ja matkustamiseen liittyviä seikkoja.

Ohje on liitetty oppaaseen sen vuoksi, että opiskelijan mukana työelämäänsä valmentautumisjaksoilla on usein Teräskadun avustaja. Tämä ohje ohjeistaa avustajaa työaikaan ja matkustamiseen liittyvissä seikoissa.

Kiipulan ammattiopiston ohje työelämäänsä valmentautumisjaksolle

Tämän ohjeen avulla työelämäänsä valmentautumispaikat saavat lisätietoa opiskelijan opintokokonaisuuden tavoitteista ja käytännön toteutuksesta.

Ohje henkilökunnan ruokailusta opiskelijan työelämäänsä valmentautumisjakson ajalta

Tässä osiossa kerrotaan, miten avustaja voi toimia ruokailun suhteen, kun on opiskelijan mukana työelämäänsä valmentautumisjaksolla. Miten avustajan pitää toimia, jos hän haluaa syödä valvonta-aterian opiskelijan työelämäänsä valmentautumisjaksolla.

Käyntikortti

Käyntikortti annetaan avustajan mukaan vietäväksi työelämäänsä valmentautumisjaksolle.

Pirkanmaan alueen työ – ja päivätoimintapaikat

Olemme kartoittaneet tätä opasta varten lähialueiden työ- ja päivätoimintapaikkojen yhteystiedot. Kiipulan ammattiopiston Teräskadun toimipaikan opiskelijat tulevat koulutukseen eri puolilta Pirkanmaata, joten työelämäänsä valmentautumisjaksot tapahtuvat Pirkanmaan alueella. Olemme halunneet tuoda tähän toimintaoppaaseen helposti saataville paikkojen yhteystiedot. Alla on lueteltuina nämä paikat sekä linkit toimipaikkojen esittelyyn.

Tampere

- Pappilanpuiston päivätoiminta
- Aurinkomaa, Nuutisaran toimintakeskus
- Pellava, Nuutisaran toimintakeskus
- Tesoman toimintakeskus, Nuutisaran toimintakeskus
- Tuomikallio
- Wärväämö

<http://www.tampere.fi/perhejasosiaalipalvelut/vammaispalvelut/kehitysvammaiset/toiminta.html>

Tampereen kaupunkilähetys ry

- Villa Vuohenoja

<http://tamperecitymission.fi/yhteystiedot/kehitysvammaisten-palvelut/>

Suomen setlementtiliiton jäsenyhdistys

OmaPolku

- työ- ja päivätoiminta

<http://www.omapolku.fi/yhteystiedot/toimipaikat/>

KVPS Tukena Oy, Tampere

- Päivätoimintayksikkö Sinikello

<http://www.tukena.fi/download/pdf/esitteet/sinikello.pdf>

Tampereen ev.lut.seurakunnat

- Epilän toimintakeskus

http://www.tampereenseurakunnat.fi/kirkko_tampereella/yhteiskuntavastuu/epilän_toimintakeskus

Nokia

- Hemptankaari

http://www.nokiankaupunki.fi/palvelut/perusturva_ja_terveys/vammaispalvelut/erityispalvelut/

Kangasala

(järjestää kehitysvammahuollon palvelut Oriveden, Juupajoen, Pälkäneen ja Kangasalan muodostamalla yhteistoiminta-alueella)

- Toimintakeskus Pähkinäkallio, Kangasala
- Päivätoimintakeskus SiniWilla, Kangasala
- Toimintakeskus Lupiini, Orivesi

http://www.kangasala.fi/sosiaali_ja_terveys/kehitysvammahuolto2/

Lempäälä

- Lempäälän toimintakeskus

http://www.lempaala.fi/terveys_ja_hyvinvointi/vammaispalvelut/toimintakeskus/

Ylöjärvi

- Mikkolan työtupa
- Päivätoimintakeskus Huiske
- Päivätoimintakeskus Rantaniitty

[http://www.ylojarvi.fi/palvelut/sosiaali-
ja_terveyspalvelut/vammaispalvelut/kehitysvammahuolto/tyo-ja_paivatoiminta/](http://www.ylojarvi.fi/palvelut/sosiaali_ja_terveyspalvelut/vammaispalvelut/kehitysvammahuolto/tyo-ja_paivatoiminta/)

Sastamala

- Sastamalan toimintakeskus

http://www.sotesi.fi/sotesi/sivu.tmpl?sivu_id=6061

Viiala

- Viialan toimintakeskus

<http://www.aka.fi/terveys-ja-perusturva/vammaistyo/kehitysvammahuolto/>

9 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS

Kehittämishanke on toteutettu 2012-2013 välisenä aikana. Ajatus hankkeeseen lähti jo ennen koulutuksemme alkamista. Elina työskentelee Kiipulan ammat-
tiopiston Teräskadun toimipaikassa ja on työssään huomannut työelämään
valmentautumisjaksojen valmistelemisen vievän huomattavan paljon aikaa.
Tarvittava materiaali on pitänyt kerätä monesta eri paikasta ja lähteestä. Tarve
materiaalin helposti saatavuuteen on ollut ilmeinen ja tästä syntyi ajatus työ-
elämään valmentautumisjaksojen oppaasta opettajille.

Tutustuimme opintojen aikana ja Hanna osallistui hankkeen tekemiseen oman
aiheeseen kohdistuvan mielenkiinnon vuoksi. Ammattitaidamme ovat hieman
samankaltaiset ja tämän takia päätimme yhdistää pedagogiset taitomme ja asi-
an hieman erilaiset katsantokannat tätä työtä varten.

Kevään 2013 aikana prosessoimme asiaa ja kumpikin keräsi tahollaan tarvitta-
vaa aineistoa hanketta varten. Meillä oli hahmotelma asioista, joita hanke tulisi
sisältämään, joten materiaalin kerääminen sen pohjalta oli helppoa. Kesän 2013
aikana kerätty teoriatieto kirjoitettiin osittain valmiiksi. Tapasimme muutamia
kertoja ja pidimme muilla keinoin yhteyttä toisiimme. Yhteistyö on ollut jousta-
vaa ja hanketta on ollut helppo viedä eteenpäin.

Elina on kerännyt opasta varten tarvittavan materiaalin ja Hanna siltä osin, kuin
se on internetin kautta ollut mahdollista. Teoriaosuuden eri aihealueet jaoimme
sen mukaan, että molempien osaamisalueet tulivat hyödynnettyä parhaalla
mahdollisella tavalla.

Syksy 2013 osoittautui melko kiireiseksi opiskelujen ja arkielämän sovittamisen
kannalta, mutta hanke saatiin toteutettua aikatauluun mennessä. Syksyllä kirjoi-
timme raportin johdannon, pohdinnan sekä muut puuttuvat osiot valmiiksi sekä
kasasimme työelämään valmentautumisjakson toimintaoppaan.

10 POHDINTAA

Lähdimme kokoamaan hankettamme määrittelemällä kehitysvammaisuutta. Nykyisin kehitysvammaisuudesta puhuttaessa korostetaan yksilön adaptiivisia taitoja sekä kehitysvammaisuuden sosiaalista näkökulmaa. Se on nähty huomattavasti tärkeämpänä asiana kuin henkilön fyysisten vajavaisuuksien korostaminen. Ihmisen tasa-arvoisuutta halutaan korostaa niin koulutuksessa, työelämään siirtymisessä kuin yksilön itsemääräämisoikeudessa. Kehitysvammaisten mahdollisuuksia vaikuttaa omiin asioihinsa, pyritään edistämään, koska jokaisella ihmisellä tulisi olla siihen oikeus.

Koulutuksellinen tasa-arvoisuus on laissa määritelty ja jokaisella henkilöllä on vammasta riippumatta mahdollisuus jonkinasteiseen ammatilliseen koulutukseen. Perusopetuksessa ajatus integraatiosta ja inklusiosta on ollut pinnalla jo pidemmän aikaa. Oppilaille halutaan taata mahdollisuus käydä koulua siinä ympäristössä, jossa elää ja kasvaa. Koulutuksen integroimisella halutaan mm. lisätä suvaitsevaisuutta kehitysvammaisuutta kohtaan, mutta vaikeammin vammaisten kohdalla se on vielä ollut hankala saavuttaa. Vaikeasti vammaiset opiskelevat edelleenkin omissa oppilaitoksissaan tai erillisissä kouluissaan. Tästä asiasta on monenlaisia näkökantoja. Kehitysvammaisen oppilaan voi olla hankala sopeutua tai sulautua ns. tavalliseen kouluun. Vamman asteesta riippuen hän voi tuntea olevansa erilainen kuin muut ja se ei edistä sosiaalisten suhteiden kehittymistä. Erillisissä kouluissa opiskelijat ovat samanvertaisessa asemassa ja sosiaaliset suhteet ovat siellä helpompia luoda. Toisaalta taas vammaisen henkilö ei tunne olevansa erilainen vaan on tyytyväinen ja iloinen sellaisena kuin on. Integraatiota ja inklusiota ajatellessa on mietittävä myös ammatitaidon ja resurssien näkökulmaa. Millaista opetusta opiskelijan on mahdollista saada ns. tavallisessa koulussa? Onko henkilökunta tarpeeksi koulutettua ja ovatko avustajaresurssit kunnossa? Kehitysvammaisen opiskelijan sijoittaminen ns. normaalikouluun vaatii paljon suunnittelua ja ammatillista osaamista. Tästä on kuitenkin ollut paljon positiivisia kokemuksia ja erityisopetusta viedäänkin suunnitelmallisesti kohti tätä ajatusta.

Teräskadun vaikeammin vammaisten opiskelijoiden työelämään valmentautumisjaksot edesauttavat kehitysvammaisten henkilöiden yhteiskuntaan sulautu-

mista sekä tasa-arvoista kohtelua. Jokaisella henkilöllä tulisi olla mahdollisuus omien kykyjensä vastaiseen työhön sekä vaikuttamiseen yhteiskunnassa. Jokaisen ihmisen tulisi tuntea hyväksyntää ja arvostusta sellaisena kuin on.

Opiskellessaan valmentavassa ja kuntouttavassa ohjauksessa ja opetuksessa, opiskelija saa paljon hyviä eväitä matkalleen kohti aikuisuutta. Opetus painottuu yksilöllisesti opiskelijan vahvuuksiin, korostaen niitä. Opiskeluissa huomioidaan opiskelijan itsetunnon kasvu sekä minäkuvan selkiinnyttäminen. Ne yhdessä luovat vahvaa pohjaa itsenäistyvälle nuorelle aikuiselle. Tavoitteena on tehdä ja kokeilemalla päästä itsensä kokoiseen ammattiin.

11 YHTEENVETO

Kiipulan ammattiopiston Teräskadun toimipaikasta puuttui selkeä toimintaopas opettajille työelämään valmentautumisjaksolle. Kehittämishankkeemme vastasi tähän tarpeeseen ja kokosimme toimintaoppaan opettajille jaksoa varten. Toimintaopas sisältää näytteen kaikesta jaksolle tarvittavasta materiaalista. Lisäksi materiaali on helposti löydettävissä, koska se on laitettu toiminnan kannalta tarkoituksenmukaiseen aikajärjestykseen. Raportissa on lyhyesti käsitelty kehitysvammaisuutta, valmentavaa ja kuntouttavaa koulutusta sekä kehitysvammaisten päivä- ja työtoimintaa, jotka ovat pohjana toimintaoppaalle.

Toimintaopas on tarkoitus ottaa käyttöön marraskuussa 2013. Tavoitteena on, että opasta päivitetään tarpeen mukaan, lomakkeiden tai asioiden muuttuessa. Henkilökuntaa, joka opasta työssään käyttää, on tarkoitus haastatella puolen vuoden päästä oppaan käyttöönottamisen jälkeen. Silloin pystytään toteamaan, onko oppaasta löytynyt kaikki tarvittava tieto ja materiaali, onko opas ollut tarkoituksenmukainen sekä onko se helpottanut ja selkeyttänyt opettajan työtä. Myös muutosehdotuksia voidaan kartoittaa. Toivomme, oppaasta olevan hyötyä opettajille niin ajankäyttöä kuin jakson järjestelyitä ajatellen.

LÄHTEET

- Ahponen, H. 2008. Vaikeavammaisen nuoren aikuistuminen. Sosiaali- ja terveysalan tutkimuksia/ 94. Vammala. Vammalan Kirjapaino Oy.
- Huttunen, M. 2011. Älyllinen kehitysvammaisuus. Lääkärikirja Duodecim. Päivitetty 30.11.2011. Luettu 19.05.2013.
www.terveyskirjasto.fi
- Hyytiäinen, M., Kokko L., Mäki M., Pietiläinen E. & Virtanen P. 2009. Vaikeavammaisten oppilaiden opetus. Esiopetuksesta peruskoulun päättymiseen. Helsinki. Kehitysvammaliitto ry.
- Kaski, M (toim.), Manninen, A. Mölsä, P. & Pihko, H. 2002. Kehitysvammaisuus. Helsinki: WSOY.
- Kehitysvamma-alan verkkopalvelu. vernerinet.net. Luettu 26.06.2013.
www.verneri.net
- Kehitysvammaisten tukiliitto ry. Luettu 21.9.2013.
www.kvtl.fi
- Kiipulan ammattiopisto. Toteutussuunnitelma. 2010. Valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus, valmentava I ja valmentava II.
- Kiipulan ammattiopisto. 2010 Opetussuunnitelman yhteinen osa. B-osa.
- Ladonlahti, T. & Pirttimaa R. (toim.). 2006. Erityispedagogiikka ja aikuisuus. Helsinki. Yliopistopaino.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/1998
- Lehtinen, U. & Pirttimaa R. 1995. Aikuiskasvatuksen suunnitelma NOVA.. Normalisaatio, osallistuminen, vuorovaikutus ja aikuisuus. Miten tukea kehitysvammaisten nuorten ja aikuisten kasvua? Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen tutkimuslaitos. Jyväskylä. Yliopistopaino.
- Opetussuunnitelman perusteet 2010. Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus ammatillisessa peruskoulutuksessa 2010. Opetushallitus.
- Vammaispalvelulaki. Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987
- Vaikeavammaisten yhteiskunnallisen tasa-arvon ja osallisuuden kehittäminen. 2008-2010. Manner-Suomen ESR-ohjelma. Itä-Suomen suuralueosio. Työllistymisen ja työmarkkinoilla pysymisen edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen. Luettu 9.10.2013
wanda.uef.fi